

STELLINGEN INZAKE STUDENTENORGANISATIES

door

Prof. Dr. E. W. Hofstee

hoogleraar in de sociologie en sociografie aan de Landbouw Hogeschool te Wageningen.

De onderstaande stellingen werden neergeschreven op verzoek van het College van Rectoren van de Nederlandse universiteiten en hogescholen ten einde te dienen als grondslag voor een discussie over het studenten-verenigingsleven in dit College. Ze werden daar besproken op 3 mei j.l.

Deze stellingen werden niet geschreven met de bedoeling ze te publiceren en met enige aarzeling heb ik gevolg gegeven aan het verzoek van de redactie om ze af te staan voor publicatie in „Universiteit en Hogeschool”. Ze zijn niet het product van een langdurige en speciale studie van het onderwerp in kwestie, doch slechts een eerste poging om vanuit de sociologische gezichtshoek het vraagstuk van de studenten-organisaties te benaderen. Men neme ze dus zoals ze zich presenteren, als stellingen.

Wat de gezindheid betreft, van waaruit ze zijn opgesteld, men moge ze primair zien als een streven naar een positieve bijdrage tot een in onze tijd passende vormgeving van dit zo uiterst belangrijke onderdeel van het Nederlandse academische leven; de opmerkingen over bestaande verhoudingen zijn hiervan een uitvloeisel, zij het dan ook een noodzakelijk uitvloeisel.

1) De student verkeert in een abnormale sociale positie, omdat hij zich nog in een toestand van vorming voor zijn toekomstige maatschappelijke taak en van materiële en geestelijke afhankelijkheid bevindt in een leeftijdsperiode, waarin degenen, die geen academische opleiding ontvangen, meestal reeds geheel financieel zelfstandig zijn en een mate van beslissingsmacht over eigen toekomst hebben, die de student — examens! — mist.

2) De uit deze omstandigheden voortvloeiende spanningen worden vanzelfsprekend verergerd — en meer dan evenredig — door de onmiskenbare en voortdurende verlenging van de studieduur. Ook de lange militaire dienst heeft in dit opzicht een ongunstig effect.

3) Belangrijker misschien nog dan de verlenging van de studieduur is in dit opzicht de geleidelijke verschuiving, die zich voordoet in de sociale herkomst van onze studenten. Een steeds toenemend aantal komt voort uit de groep van de middelbare en lagere ambtenaren, uit de kleine middenstand en uit de groep van relatief kleine boeren. Ook het aantal arbeiderskinderen, dat gaat studeren, neemt toe. Voor de ouders uit deze groepen vormt, ondanks de ruimere verstrekking van renteloze voorschotten en beurzen, de studie van hun kinderen een zware financiële last. Deze situatie betekent een aanzienlijke verzwaring van de geestelijke druk, die de lange materiële afhankelijkheid voor de student meebrengt. Meestal ontbreekt bij de ouders uit deze groepen voldoende begrip voor de aard en de problemen van een academische studie en wanneer de studie langer gaat duren dan de officiële — minimum — periode, leidt dit dikwijls tot geheel of ten dele ongerechtvaardigde stilzwijgende of openlijke verwijten, die de student zijn afhankelijkheid nog sterker doen beseffen en dikwijls een sterk schuldgevoel oproepen.

4) Het feit, dat een relatief groot en vermoedelijk voorlopig nog groeiend percentage studenten voortkomt uit milieu's, waar de ouders geen academische en dikwijls zelfs geen middelbare of daarmee overeenkomende vorming hebben gehad, leidt er toe, dat voor velen de aanpassing aan het hoger onderwijs in de beperkte zin en aan de levensstijl, die aan universiteit en hogeschool in feite van hen wordt gevraagd, grote moeilijkheden oplevert en een zware psychische belasting vormt.

5) Het zijn o.a. de hierboven genoemde moeilijkheden van sociale en psychologische aard, waarvoor de student is gesteld, die thans, misschien meer dan ooit, een goed studenten-verenigingsleven noodzakelijk maken. Regelmatig contact met zijn medestudenten buiten collegezaal en laboratorium zal de student in de eerste plaats de overtuiging kunnen geven, dat hij niet de enige is, die met deze problemen worstelt en alleen reeds hierdoor zullen deze hem in het algemeen minder zwaar drukken. Bovendien zal hij door het contact met zijn collega's gemakkelijker kunnen leren zich aan te passen aan het universitaire milieu en de juiste houding te bepalen t.o.v. degenen, met wie hij buiten het universitaire milieu heeft te maken o.a. t.o.v. zijn ouders en hun omgeving.

6) Het lijdt nauwelijks twijfel, dat t.a.v. de hierbovenbedoelde functies de bestaande studentenverenigingen in verschillende opzichten ernstig tekortschieten. Het duidelijkste symptoom van dit tekortschieten is ongetwijfeld de aanwezigheid aan onze universiteiten en hogescholen — met een enkele uit-

zondering — van een hoog percentage nihilisten. De geijkte bewering dat er niets is — ook geen financiële belemmering — dat de aankomende student zou behoeven te weerhouden lid te worden van een vereniging en dat de fout dus eventueel bij hem zou liggen, is natuurlijk niet steekhoudend. De aankomende studenten vormen tot op het ogenblik, dat ze de universiteit of hogeschool binnenkomen, een onzichtbare, ongrijpbare en niet georganiseerde massa van individuen en het is zinloos te zeggen, dat die zich maar zou moeten veranderen. Wanneer, zoals het geval blijkt te zijn, tussen de studentenverenigingen en een groot deel van de aankomende studenten geen contact tot stand komt, dan kan hierin in principe slechts verandering worden gebracht, doordat het studentenverenigingsleven verandert, of althans de aankomende student door de verenigingen anders wordt benaderd. Het nihilisme als massaal verschijnsel is te ernstiger, omdat men vermoedelijk juist onder de nihilisten een relatief hoog percentage aan zal treffen, voor wie het studeren om de hierboven genoemde redenen aanzienlijke sociale en psychologische moeilijkheden zal opleveren.

7) Hoewel dit moeilijk kwantitatief valt vast te stellen, moet worden aangenomen, dat ook t.a.v. degenen, die zich wel aansluiten, de verenigingen maar in beperkte mate de onder 5) genoemde functies vervullen; voor vrij veel leden — degenen, die spoedig „obscuur” worden — doen ze dit niet of nauwelijks, voor anderen slechts ten dele.

8) Eén der voornaamste oorzaken van het falen van onze studentenorganisaties is, dat deze nog grotendeels zijn blijven hangen aan een gedragsstijl, die gezien de maatschappelijke positie van een groot deel van onze studenten en hun werkelijke problemen, als verouderd dient te worden beschouwd. Deze stijl is die van een „jeunesse dorée”, die, niet gedrukt door werkelijke financiële zorgen en door een gevoel van verantwoordelijkheid tegenover ouders en andere familieleden, gedurende een aantal jaren een vrij, onafhankelijk, maar in betrekkelijke mate aan het burgerlijk cultuurpatroon zich conformerend leven voert, hierin benijd, maar toch vooral bewonderd door de burgerij. Inhaerent hieraan is een sterk gevoel van superioriteit tegenover de „burgerlijke” samenleving en de overtuiging na een niet al te zware studie een functie te zullen vinden, die een relatief hoog inkomen en een hoge maatschappelijke status garandeert.

Deze stijl stamt uit de 19e eeuw, toen de studenten nog grotendeels — niet volledig; ook de 19e eeuw heeft de relatief arme student gekend — uit de hogere groepen uit onze samenleving, de gezeten burgerij, de adel en de hogere ambtenaren voortkwamen. Deze groepen onderscheidden zich toen

naar inkomen en naar sociaal aanzien nog aanzienlijk sterker van de lagere standen dan thans het geval is en dit bepaalde mede de positie van hun studerende zoons, die de toon aangaven in de studentenwereld. Men gunde toen in deze groepen aan jonge mannen de tijd om hun wilde haren — o.a. op sexueel terrein — te verliezen en hiervoor diende niet in de laatste plaats de studententijd.

9) Het sterkst is uit de aard der zaak de oude stijl blijven hangen in de corpora en soms krijgt men de indruk, dat deze verenigingen de handhaving, vooral in zijn uiterlijke verschijningsvorm, van deze stijl als hun voornaamste „ideële” taak beschouwen. Ze vinden hierbij veelal krachtige steun van bepaalde oud-leden. Ook echter de jongere organisaties, de confessionele gezelligheidsverenigingen en zelfs de unitates en bonden hebben zich, ondanks de werkelijke en vermeende punten van verschil en geschil t.o.v. de corpora, van deze stijl slechts ten dele vrij kunnen maken. Tenslotte is voor hun het corps niet alleen de concurrent, maar ook het voorbeeld.

10) Hoewel de stijl van de studentenverenigingen zeker niet geheel ongewijzigd blijft, verandert deze slechts langzaam en doordat ondertussen de maatschappij in het algemeen en de studenten-maatschappij in het bijzonder zich snel wijzigt, dreigt hij meer en meer tot een zinloze traditie te worden.

De student „verburgerlijkt” in een snel tempo. De „normale” student in de tegenwoordige tijd weet, dat hij hard moet werken om in een redelijke tijd een zware studie tot een goed eind te brengen en hij weet ook, dat hij dit tegenover zijn ouders en zijn verdere familie verplicht is. Deze „normale” student komt niet meer uit een milieu waar men tijd en geld om de wilde haren te verliezen goed besteed vindt en waar men het bijbehorende gedrag zedelijk aanvaardbaar acht.

Typisch is b.v. de verandering in het gedrag van de student t.o.v. de andere sexe. Vrijwel algemeen is men het er over eens, dat in het leven van de tegenwoordige student de prostituée nauwelijks nog een plaats inneemt. De student benadert de andere sexe — o.a. zijn mede-studente — met ernstige bedoelingen. Het gevolg is dikwijls een lange verlovings of — in toenemende mate — een studentenhuwelijk. Meer en meer neigt de student er in het algemeen toe zich te conformeren aan de geldende normen en zich zelfs te onderscheiden door een bijzonder correct en zelfs bescheiden gedrag. Van een dikwijls nogal aanmatigende „heer”, wordt de student meer en meer tot een „aardige jongen”. Van een superioriteitsgevoel van de student tegenover de burgerlijke wereld is in wezen zelden meer sprake, ook al wordt in de traditionele stijl van de studentenverenigingen de schijn nog vaak opgehouden. Een typisch symptoom

van de veranderde mentaliteit is de toenemende „fraternisering” met de hospita en haar gezin.

11) Deze veranderde houding van de student vindt haar tegenhanger in een wijziging in de houding van de burgerij tegenover de student. Van een benijden en bewonderen van de studenten is nauwelijks meer sprake. Men vindt een student „niets bijzonders” meer. Opvallend was, dat bij een onderzoek in Wageningen dikwijls zelfs arbeiders te kennen gaven hun bestaan niet met dat van een student te willen ruilen. Men vindt, dat een student hard moet werken en het niet al te best heeft. Als men nog iets bewondert, is het zijn „geleerdheid” en niet zijn maatschappelijke status. Deze veranderde houding heeft verschillende oorzaken. In de eerste plaats zijn de „lagere” lagen in onze samenleving in de laatste tientallen jaren sterk gestegen in inkomen, terwijl hun maatschappelijk zelfbewustzijn is versterkt. In de tweede plaats weet men, dat vele studenten zelf uit de middelbare en lagere milieu's voortkomen. Tenslotte dient erop gewezen te worden, dat ondanks het relatief hoge maatschappelijke prestige, dat de academicus in Nederland in het algemeen nog geniet, de bevolking zich er toch wel van bewust is, dat vele academici terecht komen in functies, die van betrekkelijk ondergeschikte aard zijn en slechts zeer bescheiden inkomens opleveren. Eerst de crisisjaren met hun vele werkloze en onderbetaalde academici en later de na-oorlogse jaren met hun sterke nivellering, hebben een eind gemaakt aan de illusie, dat een academicus per se een welgesteld man is.

Van een vergoelijkend en bewonderend aangapen van non-conformistisch gedrag van de studenten valt weinig meer te bemerken. Het publiek — en als exponent van dit publiek, de politie — verlangt, dat studenten zich gedragen als „normale” mensen. Proberen bepaalde verenigingen, wat dit betreft, nog de oude stijl te handhaven, dan wekt dit in de regel alleen maar ergernis.

12) Het lijkt waarschijnlijk, dat gezien de verandering in de mentaliteit van de doorsnee-student, het verenigingsleven oude stijl slechts betrekkelijk weinig studenten, vooral op de langere duur, werkelijk bevrediging kan geven. We zien dan ook, dat de activiteit van de studenten in hun verenigingen, voor zover zij deze vertonen, zich vooral — en waarschijnlijk in toenemende mate — beperkt tot de eerste studie jaren. Daarna trekt men zich grotendeels terug. Hoe weinig men reeds na enkele jaren geneigd is om zich actief met de vereniging bezig te houden blijkt uit de grote moeite, die men dikwijls heeft om de nodige functionarissen voor de verenigingen te vinden.

Een gevolg van deze situatie is, dat de oudere-jaars studenten bij de oplossing van hun problemen, die zoals gezegd, vooral betrekking hebben op hun positie

en houding tegenover ouders en familie en tegenover de maatschappij in het algemeen, weinig steun van hun vereniging zullen ondervinden. In het gunstigste geval hebben zij uit de vereniging enkele goede vrienden overgehouden, waarmee ze hun problemen kunnen bespreken. Niet zelden vereenzamen ze of vinden hun contacten in hoofdzaak buiten de universitaire sfeer, zodat hun situatie dan nauwelijks afwijkt van die van de nihilisten.

13) De „verburgerlijking” van de student, vooral wanneer deze gepaard gaat met een onvoldoende contact met de academische sfeer, o.a. als gevolg van nihilisme of gebrek aan werkelijk contact met zijn vereniging, houdt het grote gevaar in zich, dat de student zijn gevoel van zelfbewustzijn verliest, of dit misschien nooit ontwikkelt en zich zelf slechts ziet als iemand, die zich zo snel mogelijk op een baantje dient voor te bereiden, om dan daarna een onopvallend burgerlijk bestaan te voeren als deel van een eindeloze massa, die hetzelfde doet. Het gevaar voor onze maatschappij als geheel bestaat niet primair in het feit als zodanig, dat de academicus zich met de grote massa der niet-academici identificeert, maar daarin, dat hij hierdoor gemakkelijk zal vergeten, dat hij als wetenschappelijk gevormde in onze samenleving een bijzondere taak en een bijzondere verantwoordelijkheid heeft. Het bewustzijn van deze taak en deze verantwoordelijkheid is voor onze samenleving van grote betekenis. Schrijver dezes heeft dit elders als volgt trachten te formuleren: „Dat er in ons maatschappelijk bestel een groep is, waarvan men verwacht, dat deze gezien haar hele levenshouding en levensstijl, steeds zal trachten op de vragen, die haar, onder welke omstandigheden en van welke kant ook, worden gesteld, een critisch, bezonnen en zelfstandig antwoord te geven, een groep, die niet zal schromen tegen heersende opvattingen in te gaan, maar dit steeds zal doen tegen de achtergrond van de bijzondere verantwoordelijkheid, die op haar als wetenschappelijk gevormden rust en die steeds zal trachten door de wijze, waarop zij zich tot de wereld om ons heen richt, het geschonken vertrouwen te rechtvaardigen, is ook in deze tijd van grote waarde. Zij geeft in onze samenleving een element van rust, die geen traagheid of conservatisme is, een gevoel van zekerheid, die geen traditionalisme is” (Universiteit en Hogeschool, Jaargang 1, blz. 24).

14) Het aankweken van dit bewustzijn van de bijzondere taak en de bijzondere verantwoordelijkheid van de wetenschappelijk gevormde en een daarop berustend algemeen zelfbewustzijn zou één der fundamentele functies van een moderne studentenorganisatie dienen te zijn. Het besef van deze bijzondere verantwoordelijkheid zou haar basis-„ideologie” moeten vormen. Deze ideologie zou ook passen bij de positie van de moderne student, die èn door de verzwaring van de studie èn door de maatschappelijke situatie, waarin hij zich

bevindt, feitelijk genoodzaakt is aan de studie in engere zin een zeer centrale plaats toe te kennen, maar die daarvoor dikwijls in de door zijn vereniging uitgedragen ideeën slechts weinig steun vindt. Integendeel, het studentenverenigingsleven oude stijl, dat zijn vorm kreeg in een tijd van relatief lichte studies en van een geringe maatschappelijke drang naar snel afstuderen, neigt er toe bij de student de indruk te wekken, dat men de eigenlijke studie niet te zwaar moet nemen en dat deze toch eigenlijk maar een — zij het soms ietwat lastige — bijkomstigheid is. Wel is onder de druk der omstandigheden in deze opvatting enige wijziging gekomen, maar verdwenen is ze geenszins. Een snelle en succesvolle studie leidt in de regel niet tot een hoog prestige in de studentenvereniging.

15) Ook de studentenorganisatie oude stijl streefde naar het ontwikkelen van een gevoel van zelfbewustzijn bij de student en daarmee bij de academicus. Dit gevoel van zelfbewustzijn werd echter niet of slechts zeer ten dele gebaseerd op de bijzondere taak en de bijzondere verantwoordelijkheid van de wetenschappelijk gevormde, maar op de beheersing van de levensstijl van een kleine maatschappelijke élite. Voor zover de aankomende student deze levensstijl niet reeds van huis uit beheerste, werd getracht hem deze in de studentenvereniging bij te brengen. Deze sterke nadruk op een bepaalde levensstijl had zijn zin, toen de academicus nog inderdaad tot een kleine élite behoorde en deze élite zich van de andere lagen van onze samenleving sterk onderscheidde. In de eerste plaats echter heeft zich in onze samenleving een zeer sterke nivelering van de levensstijl voorgedaan, in de tweede plaats zijn nog slechts weinige academici in staat of genoodzaakt door inkomen of functie de levensstijl en de staat van een maatschappelijke élite te voeren. Weliswaar heeft, zoals gezegd, de academicus in Nederland nog steeds een hoog maatschappelijk prestige, maar dit berust niet op zijn algemene levensstijl of zijn inkomen, maar op zijn bijzondere positie als wetenschapsmens. Zonder natuutlijk de waarde van de opvoeding tot bepaalde stijlvolle levensvormen in de studentensamenleving te ontkennen, kan men constateren, dat de sterke nadruk, die in het bijzonder bij de corpora wordt gelegd op de levensstijl van een maatschappelijke élite, langzamerhand wel sterk verouderd is. Dit geldt te meer, omdat de levensstijl, die men ten voorbeeld stelt, niet meer is ontleend aan de maatschappelijke werkelijkheid, maar zo langzamerhand het uitsluitende bezit van studentenverenigingen gaat worden. Men denke b.v. aan het kwistige gebruik van officiële kledij, waaraan in de studentenwereld krampachtig wordt vastgehouden, terwijl dit buiten de universiteit elke dag verder afslijt. Een ander voorbeeld is de archaïstische stijl van brieven schrijven, waarmee men onverdroten blijft doorgaan.

16) Niet ontkend kan echter worden, dat er nog steeds — beperkte — kringen zijn, waar men op de beheersing van deze levensstijl van een maatschappelijke élite prijs stelt en waar men voor de bekleding van bepaalde functies nog zoekt naar personen, die zich deze hebben eigen gemaakt. Een geslaagd corpslidmaatschap is daar dikwijls een aanbeveling en zelfs een voorwaarde voor een benoeming. De handhaving van de traditionele verenigingsstijl wordt hierdoor in de hand gewerkt. Zij, wier families traditioneel tot de kringen in kwestie hebben behoord en zij die hopen hiertoe op te klimmen, zullen zich tegen een wijziging in de stijl van de vereniging scherp keren. Het valt echter moeilijk te verantwoorden, de stijl van studentenverenigingen te blijven richten op deze enkele, steeds meer tot de uitzonderingen behorende gevallen.

Verder kan worden opgemerkt, dat vermoedelijk bewust of onbewust het handhaven van de oude stijl voor de studenten nog een andere functie vervult, n.l. van een verzet tegen het afglijden naar de verburgerlijking. Zoals echter uit het voorgaande mag blijken, vecht men o.i. op deze wijze met verkeerde wapenen. Niet door het handhaven van een steeds onwerklijker wordende levensstijl, maar door het aankweken van het bewustzijn van de bijzondere taak en de bijzondere verantwoordelijkheid van de academicus, zal men student en afgestudeerde voor een opgaan en een ondergaan in de massa kunnen behoeden.

17) Uit het voorgaande volgt, dat wil een modern studentenverenigingsleven voldoen aan de eisen, zoals die in de huidige omstandigheden moeten worden gesteld, het o.a. de volgende kenmerken zou moeten vertonen:

- a. Het zou alle, of althans practisch alle studenten moeten omvatten en tot actieve deelneming moeten brengen;
- b. Het zou zijn ideologische fundering als *studentenverenigingswezen* dienen te vinden in de overtuiging, dat de academicus een bijzondere maatschappelijke taak en een bijzondere maatschappelijke verantwoordelijkheid draagt en dat hij daarvoor mede door het studentenverenigingswezen moet worden gevormd. Dat daarnaast het verenigingswezen door andere beginselen o.a. van levensbeschouwelijke aard kan en moet worden gedragen spreekt welhaast vanzelf;
- c. Het zou zich bewust moeten zijn van zijn bijzondere taak t.a.v. de aanpassing van de aankomende studenten, in het bijzonder van de studenten uit milieu's waar de academische traditie ontbreekt, aan de sfeer van universiteit en hogeschool, o.a. wat de studie in engere zin betreft;
- d. Evenzeer zou het zich echter bewust dienen te zijn van zijn taak t.o.v. de

- oudere-jaars studenten, die mede in en door hun vereniging telkens weer de weg zouden moeten vinden om hun houding te bepalen tegenover hun buiten-academische omgeving en die daarmede steun zouden moeten vinden in de voorbereiding voor hun toekomstige activiteit in de samenleving.
- e. Het zou veel van de thans in het studentenverenigingsleven nog bestaande tradities en stijlelementen als feitelijk niet meer reëel en hoogstens van zekere waarde voor een klein groepje van studenten, dienen te laten vallen;
  - f. Het zou — dit behoeft nauwelijks betoog — plaats moeten bieden voor gezonde ontspanning.

18) Een studentenverenigingsleven, zoals onder 17) in enkele trekken werd geschetst, zal vermoedelijk niet tot stand kunnen komen zonder belangrijke organisatorische wijzigingen van het huidige studentenverenigingswezen. Niet slechts zou het huidige kader voor een dergelijk verenigingsleven vermoedelijk slechts ten dele passen, maar met de huidige organisatievormen zijn de bestaande levensvormen zozeer verbonden, dat binnen deze organisatievormen vermoedelijk niet of slechts zeer langzaam een nieuwe inhoud zou kunnen groeien.

19) Uit het voorgaande mag niet worden afgeleid, dat één ongedifferentieerde allen en alles omvattende studentenorganisatie als de ideale oplossing zou moeten worden beschouwd. Afgezien van de nu eenmaal bestaande differentiatie in onze studentenwereld naar levensbeschouwing en in ander opzicht, zou een dergelijke massa-organisatie stuiten op het grote bezwaar, dat binnen een dergelijk groot verband nooit de intieme sfeer zou kunnen ontstaan, die nodig is om de bovengenoemde functies te kunnen vervullen. De meest aantrekkelijke vorm zou o.i. zijn één centrale organisatie, die allen zou omvatten en die dan werkelijk weer het karakter zou dragen van het corpus, het lichaam der studenten, wat ééns het corps wenste te zijn. Daarbinnen zouden zich allerlei groepen kunnen ontwikkelen, die met een sterke mate van autonomie, zich concentrerend om hun eigen verenigingsgebouw, op voet van gelijkheid en naar eigen aard en eigen wens het dagelijks contact tussen hun leden zouden kunnen opbouwen. Aan dit centrale lichaam zou men in de eerste plaats de vertegenwoordiging van de studentenwereld naar buiten kunnen opdragen en het zou vele activiteiten kunnen organiseren, waaraan alle studenten zouden kunnen deelnemen, zoals op het gebied van sport, muziek, toneel enz. terwijl het tevens de verantwoordelijkheid zou kunnen dragen voor allerlei technische diensten ten behoeve van de gezamenlijke studenten.